

Asia: Koiran nimipäivä- ja tarinakirjan tekijänoikeudellinen suoja

Annettu: 23.12.1996

Koiran nimipäivä- ja tarinakirja muodosti kokonaisuutena itsenäisen ja omaperäisen lopputuloksen ja se ylsi siten teostasoon. Kirjaan sisältyvää koirien nimipäiväluetteloa voitiin pitää tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettuna luettelona. Kirjaan sisältyvät erilliset tekstiosuudet olivat kirjallisia teoksia ja yksittäiset piirrookset kuvataiteen teoksia.

Selostus asiasta

A on 5.11.1996 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, saako Koiran nimipäivä- ja tarinakirja tekijänoikeussuojaa tai luettelosuojaa.

Hakija kertoo suunnitelleensa ja taittaneensa lausuntopyynnön kohteena olevan kirjan. Lisäksi hän kertoo keränneensä koirien nimet, sijoittaneensa ne vuoden eri päiville sekä kirjoittaneensa kirjan tarinat ja tehneensä piirrookset lukuunottamatta sivuilla 13, 21 ja 64 olevia A.P:n tekemiä piirroksia. Kannen suunnittelu on kirjapainon työtä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeus

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä. Taiteellisina teoksina suojataan tekijänoikeuslain teoslajiluettelon mukaan esimerkiksi kuvataiteen teoksia.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että teos yltää niin sanottuun teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, kun teos on niin itsenäinen ja omaperäinen, että kenenkään muun kuin tekijän ei yleensä voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeussuojan kannalta teoksen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Teostason arvioimiseksi ei laissa ole annettu säännöksiä, vaan arviointi tehdään yksittäistapauksissa harkinnan perusteella. Teostasovaatimus vaihtelee teostyypeittäin. Esimerkiksi käyttötaiteen tuotteiden teostasovaatimus on varsin korkea, kun taas kirjallisten teosten ja kuvataiteen teosten teostasovaatimus on alhaisempi.

Luettelot, lomakkeet ja kaavakkeet eivät yleensä ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne ylttäisivät teostasoon. Jos niissä kuitenkin on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ne voivat saada lain 49 §:n mukaista luettelosuojaa jäljentämistä vastaan.

Sen selvittämiseksi, saako jokin tuote tekijänoikeussuojaa, kyseistä tuotetta on tarkasteltava kokonaisuutena. Myös teoksen osan on itsenäistä suojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Jotta esimerkiksi teokseen sisältyvä luettelo, kaavake tai lomake voisi muusta teoksesta irrallaan saada tekijänoikeussuojaa, sen on myös erillisenä teoksen osana yllettävä teostasoon. Sen sijaan sellaisia teoksen osia, jotka eivät yllä teostasoon, saa tekijänoikeuden estämättä käyttää teosyhteydestään irrotettuna.

Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenlaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista kirjallisen teoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, muttei pelkästään teoksen aihetta tai aiheen käsittelyyn vaikuttavaa metodologiaa tai periaatetta. Myös kirjallisessa teoksessa esitettyjen väittämien ja tietojen asiasisältö jää suojan ulkopuolelle.

Lopputuloksen vaatimalla työmäärällä tai sen edellyttämällä tiedoilla ei ole vaikutusta tekijänoikeussuojan syntymiseen.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin tekijänoikeuslain 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana.

Teos saatetaan yleisön saataviin joko julkistamalla tai julkaisemalla se. Tekijänoikeuslain 8 §:n 1 momentin mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Lain 8 §:n 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. Julkaistu teos on aina myös julkistettu.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Luettelosuoja

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan luetteloa, taulukkoa, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei saa jäljentää valmistajan suostumuksetta, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui. Suojaa saa työn valmistaja, jona pidetään sitä luonnollista tai oikeushenkilöä, joka taloudellisesti vastaa työstä.

Luettelosuoja antaa suojaa ainoastaan jäljentämisestä vastaan. Kiellettyä on siten luettelon jäljentäminen sellaisenaan tai suurelta osin ilman oikeudenhaltijan lupaa. Sen sijaan luetteloon sisältyviä yksittäisiä tietoja voi käyttää vapaasti.

Tekijänoikeuslain valmistelutöiden mukaan lain 49 §:n luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Valmistelutöissä todetaan, että suojaa jäljentämisestä vastaan voidaan pitää perusteltuna edellyttäen, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja (komiteanmietintö 1957:5, s. 33).

Esimerkkeinä luettelosuojaa saavista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisimmat työt, kuten paikallisaikataulut, taskukalenterissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista ja muut vastaavat työt.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt luettelosuojaa muun muassa lausunnoissaan 1987:16, 1989:3, 1990:13, 1996:3 ja 1996:15.

Lausuntopyynnön kohde

Koiran nimipäivä- ja tarinakirja (jäljempänä kirja) sisältää koirien nimistä koostuvan kalenterin päivien mukaisessa järjestyksessä ja nimipäivätiedot käsittävän aakkosellisen luettelon. Lisäksi kirjassa on johdantokirjoitus, kirjoitus koiran nimipäiväkalenteriin lisätyistä nimistä, yhden sivun verran koiriin liittyviä mieltelmiä ja sananlaskuja, kuusi noin yhden sivun mittaista kertomusta, piirroksia koirista sekä yhteensä noin kahden sivun verran koirien nimeämistä käsittelevää tekstiä, jonka yhteydessä lähteeksi on ilmoitettu eräs opinnäytetyö.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena oleva kirja muodostaa kokonaisuutena itsenäisen ja omaperäisen lopputuloksen ja että se siten ylittää teostasoon. Tekijänoikeusneuvosto katsoo kuitenkin, että kirjaan sisältyy osuuksia, jotka teosyhteydestä irrotettuina eivät yllä teostasoon. Seuraavassa tarkastellaan erikseen kunkin osuuden teostasoa.

Koirien nimistä koostuva nimipäiväluettelo on sisällytetty kirjaan kahdenlaisessa muodossa: päivien mukaisessa järjestyksessä ja aakkosjärjestyksessä olevana luettelona. Nimipäiväluettelo sisältää luettelomuodossa vuoden eri päivien kohdalle sijoitettuja koirien nimiä. Nimiä on kunkin päivän kohdalla joko yksi tai useampia. Nimipäiväluettelo on asetelunsa puolesta yksinkertainen luettelo, jossa nimet on sijoitettu kalenterivuoden eri päivien kohdalle tiettyjen valintojen perusteella.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaan kirjaan sisältyvä koirien nimipäiväluettelo ei ole muodoltaan sellainen itsenäinen ja omaperäinen kirjallinen teos, joka ylittää teostasoon ja joka saa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla. Koirien nimipäiväluettelon laatijan tekemä ratkaisu siitä, mitä nimiä luettelo on otettu, on sinänsä yksilöllinen ja omaperäinen, mutta se on rinnastettavissa lähinnä periaatteeseen tai ideaan, joita ei suojata tekijänoikeudella.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaan kirjaan sisältyvää koirien nimipäiväluetteloa voidaan pitää tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettuna luettelona, jossa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Koirien nimipäiväluettelo muodostaa kokonaisuutena sellaisen luettelon, jossa yksittäiset, suojaamattomat tiedot on yhdistelty säännöksessä tarkoitetuksi suureksi määräksi tietoja. Siten kiellettyä on suojan kohteena olevien tietojen yhdistelmän eli nimipäiväluettelon jäljentäminen ilman valmistajan suostumusta. Luettelon sisältämiä tietoja saa kuitenkin vapaasti käyttää, sillä luettelosuojaa ei ulotu yksittäisiin tietoihin. Tekijänoikeusneuvosto viittaa lisäksi lausuntoon 1995:11, jossa on katsottu, että suomenkielistä ihmisten nimet sisältävää nimipäiväluetteloa on pidettävä tekijänoikeuslain tarkoittamana luettelona, jossa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kirjaan sisältyvät erilliset tekstiosuudet ylittävät teostasoon kirjallisina teoksina ja yksittäiset piirroksot kuvataiteen teoksina. Niistä tekstiosuuksista, joiden yhteydessä lähteeksi on ilmoitettu Turun yliopistossa tehty opinnäytetyö, tekijänoikeusneuvosto ei voi lähdemateriaalin puuttuessa ottaa kantaa siihen, onko kyseessä lainaus alkuperäistekstistä vai sitä hyväksi käyttäen tehty itsenäinen ja omaperäinen tekstiosuus.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa lisäksi, että koiria käsittelevien mietelmien ja sananlaskujen mahdolliset tekijänoikeudet kuuluvat alkuperäistekstien tekijöille.

(jaosto)